

T4 Španělky v Paříži, Maročanky v Madridu

Juan Goytisolo

Když je turistická sezona v plném proudu, španělská přítomnost v Marrákeši doslova bije do očí. Mladí i starší cestovatelé, ověšení vším, co potřebují pro své „personalizované“ dobrodružství v poušti, korzují ve skupinách po tržištích v Medině, oblečení, jako by přišli přímo z nějaké módní přehlídky. Sebevědomě si vykračují a vůči domorodcům pociťují blahosklonné sympatie. Vysedávají v kavárnách a diskutují o nákupech a smlouvání, o tom, jak se má člověk bránit neodbytným trhovcům, o „náhodných“ setkáních s neoficiálními průvodci, o hypotetickém nebezpečí hypotetických kapsářů.

Tento příval nových evropských občanů — už jsme jimi bohudík čtrnáct let — mi občas připomene jiný vpád, jež zažívalo Španělsko počátkem šedesátých let a který sestával z lidí, kteří rovněž toužili po slunci a exotice. Mluvili o nás tehdy všichni ti Francouzi a Němci stejně, jako my teď mluvíme o Maročanech? Seděl jsem na zahrádce kavárny, kam navečer obvykle chodívám, a pokoušel jsem se mezi oběma situacemi a jejich protagonisty nalézt nějaká pojitka, když tu ke mně přistoupila jistá krajanka a svěřila se mi, že jí Maroko a Arabové učarovali úplně stejně jako mně. Byla totiž na jednom mém vystoupení v Madridu a tam zjistila, že zcela sdílí mé názory a pocity.

„Ovšem, je to zaostalá země, ale mně se líbí. O Maročanech sice spousta lidí říká, že jsou jiní než my a že se jim nedá důvěřovat, ale pokud je trochu vychováte, vždycky vám budou věrní a budou se chovat mile. Víte, já mám totiž doma taky jednu Maročanku. Je ze severu a mluví španělsky. Ta chudinka nejdřív nevěděla o naší kuchyni a našich zvycích vůbec nic. Všechno jsem ji musela naučit. Jak má vařit, jak má prát, jak prostřít stůl... Když jí neřeknete ‚udělej tohle, udělej támhleto‘, jenom sedí v koutě a ani se nehne. Tihle lidi vůbec mají sklon odevzdávat se osudu. Ale je čistotná a taky neuvěřitelně svědomitá, pokud jde o peníze na nákupy. Občas si zapomenu doma peněženku, ale ještě nikdy mi nic nechybělo...“

Tohle znělo mým uším jako stará písnička. Přestože se španělští emigranti z padesátých a šedesátých let dvacátého století nemuseli obávat ztroskotání na chatrných pramičkách ani nemuseli lézt přes ploty z ostnatého drátu ježící se strážními věžemi, stejně v zemích, které je přijímaly, čelili ponížení každodenního i administrativního rasismu. José Ángel Valente mi nedávno připomněl, že ještě v roce 1955 byli Španělé přijíždějící do Ženevy hned na nádraží odděleni od ostatních cestujících a švýcarští zdravotníci je všechny nemilosrdně dezinfikovali.

Když jsem se potom doma marně snažil vnést aspoň nějaký řád do své knihovny, náhodou jsem narazil na výtisk manuálu určeného španělským služebným, které zrovna přijely do Francie, a také jejich zaměstnavatelkám, jež dosud nebyly zběhlé ve španělském domácím slovníku, což je ovšem pro

řádné fungování domácnosti nezbytné. Ta kniha se jmenuje Guide bilingue ménager, na obálce má obrázek španělské služičky se zástěrou a čepečkem a vyšla v Paříži roku 1964.

Z důvodů, které není třeba zmiňovat, se pařížský byt, ve kterém jsem žil s Monique Langeovou, stal na podzim roku 1956 místem setkávání množství služek pocházejících z valencijské oblasti (toho roku udeřil mráz, který zničil úrodu pomerančů, a v důsledku toho tisíce peonů emigrovaly i se svými rodinami do blízké, ale kulturně vzdálené Evropy). Díky okruhu Moničiných přátel se mi jich alespoň dvacet podařilo umístit, někdy do domácností tak významných, jako byla rodina etnologa Lévi-Strausse. V neděli a o svátcích pak všechny ty bonnes (jak svým Španělkám říkaly francouzské dámy) přicházely k nám domů, samy nebo se svými manžely, a diskutovaly tam o přednostech a nedostatcích svých zaměstnavatelek a zaměstnavatelů, o jejich domácích rituálech a zvyklostech i o jejich podivných kulinárních sklonech. Novinář, který by se vyžíval v drbech (i dnes jsou takových spousty), by z toho snadno poskládal výživný článek o intimních záležitostech, přednostech a slabostech celé řady slavných osobností.

Vrátím se ale ke svému Guide bilingue ménager, který mi náhoda vložila do rukou. Učebnice je rozdělena na kapitoly pojednávající o nákupech, vaření, praní, žehlení, obsluhování u stolu a tak dále. Jejich četba mě v odstupu více než třiceti let nesmírně potěšila, a proto si zde dovolím pro poučení dnešnímu čtenáři citovat pár odstavců:

Musíte si uvědomit, že Španělka není líná, nýbrž tvrdošíjně pracovitá (sic), a na práci si nestěžuje, hlavně pokud cítí, že jí důvěřujete. Nepropanejte panice, pokud vám do kuchyně čas od času vtrhne tlupa jejích španělských přátel nebo příbuzných, kteří zrovna přijeli do Francie a nemají co jíst ani kde spát... ale hlavně si nemyslete, že se po vás chce, abyste poskytli pohostinství celému Španělsku, a že Španělé jsou nájezdníci, kteří se vetřou všude...

Španěl má smysl pro povinnost; oproti tomu neustálé domáhání se různých výhod, tak typické pro Francouze, je mu naprosto cizí. Nikdy si nestěžuje a své postavení přijímá s netečností, jež je důsledkem staletí arabské nadvlády.

Také se nesnažte diskutovat a argumentovat pomocí francouzské deduktivní logiky. Španěl něčemu takovému většinou nerozumí, jeho založení je spíše intuitivní.

Pokud obě strany projeví dobrou vůli přijmout odlišnou mentalitu, budete mít doma věrnou, pracovitou a veselou španělskou pomocnici.

Na pozadí těchto sociologických generalizací — jejichž případná podobnost s výklady oné milé dámy o její „Maročance“ je zajisté zcela náhodná — poskytuje učebnice různé rady a vysvětlení ohledně čistoty, mlčenlivosti a dobrých mravů, které by si všechny zasloužily rozsáhlé citování. Jelikož něco takového není možné, zmíním zde jako příklad jen úvahy o kuchyni:

Práce španělské zaměstnankyně bude spočívat v každodenním vaření a v přípravě běžných francouzských jídel. V předstihu je třeba zajistit, aby zapomněla na všechny španělské zvyklosti, tolik odlišné od těch našich, a vzpomněla si na ně jen tehdy, pokud francouzská rodina zatouží po neobvyklosti a folkloru a požádá ji, aby připravila nějaké typické španělské jídlo. Francouzi mají ve srovnání s jinými národy jedno privilegium, anebo snad nevýhodu: mají játra. Nechť se nám tento orgán, který nám tolik leží na srdci, zachová nedotčený. Tím nechceme tvrdit, že by španělská kuchyně byla nepoživatelná nebo že bychom jí pohrdali. Nic by nebylo vzdálenější pravdě než takové

tvrzení, které odporuje realitě i našim vlastním choutkám. Avšak Francouz je velmi hrdý na reputaci své kuchyně, snaží se ji zachovat.

Okopíroval jsem z té učebnice pár stránek, abych je dal své sympatické madridské známé, ale už jsem ji v kavárně nikdy nepotkal. Zaslých jsem tam však nejrůznější řeči o Maroku a Maročanech. Zdá se, že navzdory obtížným cestovním podmínkám a vysokým teplotám poušť fascinuje všechny (snad s výjimkou přímo jejích obyvatelů). Ze strany svých krajanů jsem však neslyšel jediný komentář k novinovým článkům o zdi hanby v Ceutě, o potopených pramicích plných uprchlíků nebo o trapných politických tanečcích v Melille. Snad proto, že tyto události se odehrály na nějaké jiné planetě.

Převzato z deníku El País, 2. 9. 1999. Ze španělštiny přeložil Marek Sečkař.

Juan Goytisolo (nar. 1931) je španělský spisovatel žijící v Maroku.

<http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2013/5-2013/spanelky-v-parizi-marocanky-v-madridu>